

Enligt sändlista

Ändring av föreskrifterna för naturreservatet Stora
Karlsö samt revidering av skötselplanen för reservatet

UPPGIFTER OM NATURRESERVATET

Namn	Naturreservatet Stora Karlsö
Kommun	Gotlands
Socken	Eksta
Läge	Ca 5,5 km utanför Gotlands västkust
Kartblad	Ekonomiska kartbladet 068 06 (06I 0g), Stora Karlsö
Gräns	Reservatet omfattar ön Stora Karlsö med omgivande vattenområde intill ett avstånd av 1 000 m från öns strandlinje (se karta, bilaga 1)
Area	1 180 ha (246 ha land, 934 hektar vatten)
Fastigheter	Stora Karlsö 1:3, 1:4 och 1:5
Markägare	Stora Karlsö 1:3: Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB Stora Karlsö 1:4: Eksta församling, c/o Rune Andersson, Stjärnarve, Eksta, 620 20 Klintehamn Stora Karlsö 1:5: Staten genom statens naturvårdsverk
Naturvårdsförvaltare	Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB

./.

1990-12-03

231-2002-90

LÄNSSTYRELSENS BESLUT

Ändamålet med reservatet skall vara att skydda och vårda ön med dess geologiska formationer och särpräglade och rika fauna och flora.

För området skall gälla de föreskrifter enligt 8-10 §§ naturvårdslagen och 9 § naturvårdsförordningen (1976: 484) som anges nedan. Tidigare gällande föreskrifter upphör att gälla då det nu fattade beslutet vunnit laga kraft.

RESERVATSFÖRESKRIFTER

- A. Föreskrifter enligt 8 § naturvårdslagen om inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheter inom reservatet
-

Utöver vad som eljest gäller är det förbjudet att

- 1 uppföra ny byggnad eller ändra befintlig byggnad,
 - 2 uppföra flaggstång, mast, antenn eller sjömärke,
 - 3 anlägga väg eller stig,
 - 4 anlägga hamn, brygga eller pir,
 - 5 bedriva täkt av berg, sten, grus, sand eller jord,
 - 6 tillföra växtnäringsämne eller använda kemiskt bekämpningsmedel,
 - 7 plantera eller så träd, buskar eller andra växter,
 - 8 plantera in djur,
 - 9 jaga annat vilt än skogshare, räv eller mink,
 - 10 föra motordrivet fordon utanför på bifogad karta (bilaga 5) markerade vägar,
- ./.

Vidare är det utan länsstyrelsens tillstånd förbjudet att

- 11 anlägga luft- eller markledning eller rör eller ledning i vattnet eller på havsbotten,
- 12 sätta upp tavla, skylt, inskrift, affisch eller därmed jämförlig anordning,
- 13 anordna upplag annat än tillfälligt i samband med områdets skötsel,

1990-12-03

231-2002-90

- 14 uppföra stängsel eller annan hägnad,
15 borra, spränga, gräva, schakta, muddra, utfylla eller tippa,
16 avverka eller röja träd eller buskar utöver vad som anges i bifogade skötselplan (bilaga 6),
17 anordna eller upplåta mark för skytteövning eller skyttetävling,
18 bedriva eller upplåta mark för militär övningsverksamhet,
19 mot ersättning upplåta byggnad, rum eller annat utrymme för övernattning,
20 bedriva turistrafik till ön.

B. Föreskrifter enligt 9 § naturvårdslagen om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose ändamålet med reservatet:

- 1 Anordningar för utmärkning av och upplysning om reservatet och de delar av reservatet som omfattas av tillträdesförbud till skydd för fågellivet.
- 2 Åtgärder för skötsel av reservatet enligt vad som närmare anges i bifogad skötselplan (bilaga 6).
- 3 Under tiden 1 september-14 mars skall allmänheten äga rätt att nyttja bryggan i Norderhamn.

C Föreskrifter enligt 10 § naturvårdslagen om vad allmänheten har att iaktta inom reservatet

Utöver vad som eljest gäller är det förbjudet att

- 1 under tiden 15 mars-15 augusti beträda eller vistas inom de delar av reservatet som avgränsats på bifogade kartor, bilaga 2 (landområde) och 3 (vattenområde),
2 under tiden 15 mars-31 augusti stiga iland på ön utan tillstånd av länsstyrelsens eller av länsstyrelsen förordnad tillsynsman för reservatet.

Under tiden 1 september-14 mars äger allmänheten rätt att vistas på ön efter skriftlig anmälan. Besö-

1990-12-03

231-2002-90

- kare skall göra sådan anmälan omedelbart efter
ilandstigning vid bryggan i Norderhamn,
- 3 landstiga på annan plats än Norderhamn utan tillstånd av länsstyrelsen eller av länsstyrelsen förordnad tillsynsman för reservatet,
 - 4 under tiden 15 mars-31 augusti förtöja eller ankra fartyg i Norderhamn (områdets utbredning framgår av karta, bilaga 4) utan tillstånd av länsstyrelsen eller av länsstyrelsen förordnad tillsynsman för reservatet,
 - 5 brädsegla (windsurfa), åka vattenskidor eller framföra vattenskoter,
 - 6 föra motordrivet fordon,
 - 7 landa med luftfarkost,
 - 8 under tiden 15 mars-15 augusti fiska med annat än handredskap eller att fiska från stranden,
 - 9 föra iland hund, katt eller annat sällskapsdjur,
 - 10 plocka eller gräva upp växter eller svampar,
 - 11 insamla insekter, spindlar, snäckor eller sniglar,
 - 12 fånga eller döda grod- eller kräldjur,
 - 13 fånga fåglar för ringmärkning utan länsstyrelsens tillstånd,
 - 14 insamla fossil eller förflytta eller bortföra block eller sten,
 - 15 gräva, hacka, mejsla, rista, borra eller på annat sätt skada mark, fast berg, block eller sten,
 - 16 sätta upp tavla, skylt, inskrift, affisch eller därmed jämförlig anordning,
 - 17 göra upp öppen eld,
 - 18 tälta,
 - 19 använda radio, bandspelare eller musikinstrument på ett störande sätt utomhus,
 - 20 bedriva turisttrafik till ön.

Föreskrifterna C 1-5, 7-14 och 18-19 gäller även markägare och innehavare av särskild rätt. Utan hinder av förbuden C 1 och C 3 får dock ordinarie turbot, efter

1990-12-03

231-2002-90

tillstånd av länsstyrelsen eller av länsstyrelsen förordnad tillsynsman för reservatet, undantagsvis angöra Suderhamn. Fartyget skall därvid föras den kortaste vägen genom vattenområdet med befaringsförbud 15.3-15.8.

I samband med att tillstånd givits för ordinarie turbåt att angöra bryggan i Suderhamn, får även motordrivet fordon, utan hinder av förbud A 10, föras på vägen ned till Suderhamn.

D Föreskrifter enligt 9 § naturvårdsförordningen (1976: 484) rörande naturvårdsförvaltningen av reservatet

- 1 Länsstyrelsen fastställer de föreskrifter m m om naturvårdsförvaltningen som framgår av bifogad skötselplan (bilaga 6).

Inom ramen för dessa kan länsstyrelsen fortlöpande meddela direktiv för förvaltningen.

- 2 Reservatet liksom områden med särskilt tillträdesförbud till skydd för fågellivet skall utmärkas enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och SNV:s anvisningar.
- 3 Naturvårdsförvaltare skall vara Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB genom sin styrelse och verkställande direktör. Bolaget skall vid förvaltningen fortlöpande samråda med länsstyrelsen.

BESKRIVNING AV OMRÅDET

Geologi

Liksom på övriga Gotland är berggrunden på Stora Karlsö uppbyggd av fossila revbildningar som ligger mer eller mindre inbäddade i lager av sedimentära kalkbergarter (lagrad kalksten och märgelsten). Statigrafiskt tillhör bergartslagren på Stora Karlsö huvudsakligen den s k Slitegruppen och har bildats för ca 430 miljoner år sedan, under den s k silurperioden. Berggrunden är rik på fossil av de organismer som levde i det varma siluriska havet: stromatoporoider, koraller, sjöliljor, mossdjur, armfotingar, snäckor m m.

Men Stora Karlsös topografi är inte bara ett resultat av berggrundens beskaffenhet utan har i hög grad också formats av erosion och vittring. Så t ex har havet format öns höga klinter och många grottor, frilagt raukar och byggt upp strandvallar. Kemisk vittring har gett upphov till vidsträckta karstmarker uppe på platåerna.

1990-12-03

231-2002-90

Stora Karlsö är till formen närmast rektangulär med de ungefärliga måtten 1,5 x 2 km. Ön domineras av två stora höjdplatåer, Marmorberget i nordväst och Roisu hajd i nordost. Mellan dessa ligger Norderslätt med Norderhamn i en markerad sänka, som i väster avgränsas av det branta Norderhamnsberget och i öster av Austerberget.

Innanför den västra, norra och nordöstra stranden reser sig branta strandklintar. Då och då händer det att delar av klintarna rasar ned, och under 1900-talet har större ras skett vid Stornasar (oktober 1905), Utfall (januari 1910) och Västerberget (januari 1985).

Öns högsta punkt, 51,6 m ö h, ligger uppe på den centrala delen av Roisu hajd.

Även på öns södra del finns en strandslätt, Suderslätt, som sträcker sig från Vinglu och Brygge i väster till Äske i öster. Mot norr avgränsas Suderslätt av en låg klint.

I öns klintar finns ett 30-tal grottor, som bildats under främst Ancyclus- eller Litorinatid. Djupast är Lushålet (15 m), Rindhålet (14 m) och Korphålet (15 m) i Västerberget, Svartsprang (19 m) i Hien, Moses grotta (15 m) och Sjörovarens grotta (22 m) i Norderhamnsberget samt Stora Förvar (21 m) och Jungfruhålet (21 m) i Austerberget.

Längs öns sydöstra strand, från Stiudden till Äske, sträcker sig ett ca 1 km långt raukfält, Svarthällar. En mindre samling raukar står sydväst om Lauphargi, och i Norderhamnsberget har en stor raukport (Hässelby läde) utbildats.

Både på Marmorberget och på Roisu hajd är de plana hållmarkerna starkt påverkade av karstvittring.

På framför allt de två strandslätterna Norderslätt och Suderslätt finns serier av välutbildade strandvallar, och såväl Ancyclus- som Litorinastrandvallen framträder ställvis mycket tydligt. Vid Vinglu finns en märklig typ av klapperstensfält, där klappern består av stora kalkstensplattor.

På den västra sidan av ön ligger en mindre myr. Myrлагерföljden är ca 2,4 m tjock och består av torv och gyttja.

Växtlighet

Från vegetationssynpunkt kan naturen på Stora Karlsö närmast karaktäriseras som ett igenväxande beteslandskap.

1990-12-03

231-2002-90

Stora Karlsö har betats under lång tid, åtminstone sedan Medeltiden och fram till slutet av 1800-talet. Främst är det fåren som har hållit här ute men ibland även hästar. Betet har säkerligen tidvis varit intensivt, och när fåren slutgiltigt togs bort 1887, var Stora Karlsö tämligen kalbetad och såg då ut ungefär så som grannön Lilla Karlsö gör än i dag. På ön fanns endast ett fåtal träd, bl a Linnés ask uppe på krönet av Roisu hajd och några lundalmar vid Älmar.

I och med att fåren togs bort 1887, skapades helt nya möjligheter för träd, buskar och andra beteskänsliga växter att etablera sig på Stora Karlsö. Naturen gavs dessutom åtskillig hjälp på traven av det nybildade Karlsöbolaget, som under slutet av 1800-talet lät plantera eller så ett stort antal träd och buskar på ön. Kvarstående resultat av dessa planteringar är bl a de två tujabestånden på Norderslätt, de täta vejkselbuskagen längs öns stränder liksom andra främmande inslag som äkta valnöt, klibb- och gråal, bok, poppel, tysk lönn, häckkaragan, gullregn, harris, ärttörne och mahonia. Även en del av öns mer "normala" trädflora härstammar från dessa planteringar.

Mer än 100 år har nu gått sedan fåren togs bort från Stora Karlsö, och under denna period har öns utseende genomgått en dramatisk förändring. I bl a Hien, Norderhamnsberget, Austerberget och Hassli döljs rasbranterna och klintarna numera i stor utsträckning av en tät lövskogsridda dominerad av ask, lönn, rönn och finnoxel.

Enen, av vilken det vid sekelskiftet bara fanns några få exemplar, växer nu i mängd över i stort sett hela ön, och på bl a södra delen av Marmorberget, östra delen av Norderslätt, västra delen av Roisu hajd och östra delen av Suderslätt bildar enbuskagen täta, nästan ogenomträngliga snår.

Även ört- och gräsfloran har i många avseenden hittills gynnats av att fårbetet upphört, och till de mest iögonfallande inslagen i Stora Karlsös försommarflora hör numera de täta mattorna av Adam och Eva och S:t Pers nycklar i slutet av maj. En fortsatt igenväxning kommer dock sannolikt på sikt att missgynna dessa orkidéer.

Men trots en långt framskriden igenväxning av stora delar av ön, är Stora Karlsös hällmarker fortfarande förhållandevis öppna och alvarpräglade. Karaktärsväxter på dessa magra marker är bl a gräsen fårvingel och ängshavre samt örter som liten sandlilja, vår- och alvararv, kustruta, småfingerört, brudbröd, getvåppling, vildlin, solvända, gul-, vit- och färgmåra, backtimjan, bergsskrabba, solvända, svartkämpar och gråfibbla.

1990-12-03

231-2002-90

På Stora Karlsö växer ett flertal i Sverige hotade eller sällsynta växtarter. Till dessa hör bl a karlsösallat (i Sverige bara på Karlsöarna), våradonis, hylsnejlika, paddfot, toppjungfrulin, alvarveronika, gullborste, hjärtstilla, blåblommig sminkrot och mossan karlsöbryum.

Fauna

Däggdjur

Av landlevande däggdjur finns på Stora Karlsö endast skogshare samt några få arter fladdermöss, av vilka vattenfladdermus och nordisk fladdermus förefaller vara talrikast.

Skogsharen har i perioder funnits på Stora Karlsö åtminstone sedan början av 1700-talet. Ibland har stammen uppgått till hundratals djur, men flera gånger har bl a stränga vintrar eller sjukdomar reducerat stammen kraftigt eller t o m slagit ut den helt. Nya harar har därför planterats ut på Stora Karlsö vid flera tillfällen, senast 1985-86.

Sedan fåren togs bort från Stora Karlsö, har hararna i stort sett ensamma svarat för det bete som förekommit på ön. (Under åren 1887-1951 höll dock fyrapersonalen några få kor på ön.) Detta bete har dock tidvis haft en påtagligt nedhållande effekt på vegetationen. Av träden drabbas främst Sorbus-arterna samt alm, lönn och tall (skott) - under perioder med stor harstam förekommer nästan ingen föryngring alls hos dessa trädslag. För att inom vissa områden minska hararnas angrepp på träd och buskar inhägnades fem större områden i slutet av 1950-talet. Av dessa fem inhägnader är fyra numera i huvudsak rivna, och kvar finns bara ett hägn öster om Älmar. I början av 1970-talet sattes ett 100-tal nätburar upp till skydd för enskilda trädplantor.

Fåglar

Ett drygt 50-tal fågelarter häckar på Stora Karlsö. Till de talrikaste häckfåglarna hör sillgrissla (ca 7 500 häckande par), tordmule (ca 1 700 par), ejder (ca 1 100 par), gråtrut (ca 400 par), silltrut (ca 350 par) och svärta (ca 280 par). Kolonierna av sillgrissla och tordmule är de största i Östersjön, och av sillgrissla häckar omkring 3/4 av hela Östersjöbeståndet på Stora Karlsö.

Andra vanliga häckfåglar på ön är gravand, småskrake, strandskata, fiskmå, tobisgrissla, skogsduva, sånglärka, hussvala, skärpiplärka, sädesärta, stenskvätta, törnsångare, lövsångare och stare. Bland övriga arter

1990-12-03

231-2002-90

kan nämnas höksångare och rosenfink, som båda årligen häckar med 5-10 par på ön.

Vår och höst rastar tidvis stora mängder flyttande småfåglar på Stora Karlsö. Under vinterhalvåret besöks ön ofta av rovfåglar som duvhök och kungsörn.

Kräl- och groddjur

Av reptiler och groddjur är endast vanlig padda och liten vattensalamander bofasta på Stora Karlsö. Vid några tillfällen har snok påträffats.

Insekter och andra smådjur

På Stora Karlsö förekommer ett flertal sällsynta och i Sverige utrotningshotade ryggradslösa djur. Som exempel kan nämnas tvåtandad spolsnäcka, fjärilarna svartfläckig blåvinge, honungsklöverblåvinge och flenörtkapuschongfly samt myran *Myrmecina graminicola*.

ÄRENDETS BEREDNING

Stora Karlsö avsattes som naturreservat genom beslut av länsstyrelsen 1970-04-24.

Ön hade dock redan tidigare åtnjutit ett visst skydd genom att den i ett kungligt brev av år 1889 förklarats vara likställd med hägnad jaktpark. Detta gjorde det möjligt för Stora Karlsös störste ägare, Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB, att på ön tillämpa egna fridlysningsbestämmelser.

Med stöd av 1 § Kungl Maj:ts kungörelse den 26 mars 1965 om lokala bestämmelser till skydd av djurlivet förordnade länsstyrelsen 1966-12-01 om förbud mot all jakt på sjöfågel på allmänt vattenområde runt Stora Karlsö in- till 3 000 m från stranden från och med den 1 januari 1967.

Länsstyrelsen beslöt 1976-12-20 om en utökning av den till reservatet hörande vattenarealen, om revidering av reservatsföreskrifterna samt fastställde en skötselplan. Regeringen ändrade 1978-03-16 länsstyrelsens beslut i vissa delar.

Bland annat med anledning av att regeringen 1989-05-25 beslutade att åretruntbemanningen av Stora Karlsö skulle upphöra fr o m 1989-07-01, började länsstyrelsen i augusti 1989 arbetet med att se över reservatsföreskrifterna och skötselplanen för reservatet. Redan 1988 hade dock länsstyrelsen initierat en noggrann inventering av

1990-12-03

231-2002-90

öns träd- och buskvegetation.

Ett förslag till nya föreskrifter och revidering av skötselplanen sändes i april 1990 ut på remiss till berörda markägare, naturvårdsverket, Gotlands kommun samt ytterligare ett drygt 15-tal myndigheter och organisationer.

Frågan om ett eventuellt återupptagande av beteshävd på Stora Karlsö diskuterades den 27 september 1990 vid ett möte på naturvårdsverket.

OMRÅDETS BETYDELSE OCH BEHOV AV SKYDD OCH VÅRD

Området är geologiskt intressant bl a genom sina höga klintar, grottor, raukar, välutbildade karstmarker och strandvallar samt genom sin fossilrika berggrund. Området är botaniskt intressant bl a genom sina vidsträckta alvarmarker med en betespräglad flora, sin orkidérikedom och genom förekomster av flera i landet utrotningshotade växtarter. Området är zoologiskt intressant bl a genom att det utgör häckningsplats för stora mängder havsfåglar och genom förekomster av flera sällsynta och hotade insektsarter. Även den marina miljön är viktig, eftersom den bl a utgör livsmiljö för öns olika sjöfågelarter och deras föda. Området är intressant även som utflyktmål för naturintresserade. Området är dessutom av stort intresse från kulturmiljösynpunkt, bl a på grund av det stora antal fornlämningar som finns på ön.

De geologiska bildningarna är känsliga för skadegörelse och kan delvis döljas av uppväxande träd och buskar. Floran är delvis känslig för såväl alltför intensivt bete som för alltför långt gående igenväxning. Faunan är känslig för störningar och biotopförändringar. Vad gäller alkfåglarna, kan framför allt flyg och fartyg som passerar alltför nära kolonierna under häckningssäsongen ge upphov till kraftiga störningar som kan leda till omfattande förluster av ägg och ungar. Såväl alkor som andra dykande sjöfåglar riskerar att fastna i nät och andra fiskeredskap och drunkna.

Stora Karlsö ingår i område av riksintresse för naturvården (område nr I 52) och i område av riksintresse för friluftslivet (område I 6). Ön ingår även i område av riksintresse för kulturminnesvården.

Med anledning av Stora Karlsös stora naturvärden har ön av statens naturvårdsverk förslagits ingå i en planerad nationalpark bestående av de båda Karlsöarna med omgivande vattenområden. Eftersom Stora Karlsö ej ägs av staten, torde ett bildande av en nationalpark där denna ö ingår i varje fall inte vara omedelbart förestående.

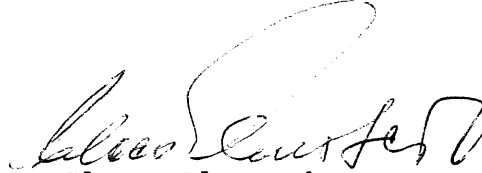
1990-12-03

231-2002-90

./. Detta beslut kan överklagas hos regeringen, miljödepartementet (se bilaga 7, formulär A).

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Claes Elmstedt, ordförande, och ledamöterna Torsten Frölich, Torsten Gustafsson, Bertil Jakobson, Ingvar Kolmodin, Harriet Lihnell, Henry Lindkvist, Barbro Nilsson, Lennart Petersson och Ingibjörg Sigurdsdóttir samt tjänstgörande suppleanterna Henning Bogren, Yngve Friberg, Björn Larsson och Claes-Göran Larsson.

I den slutliga handläggningen har även deltagit länsrådet Jan Björklund, 1:e länsassessorn Nils Strehlenert, byrådirektören Stellan Hedgren och avdelningsdirektören Per Hansson. Per Hansson föredrog ärendet.

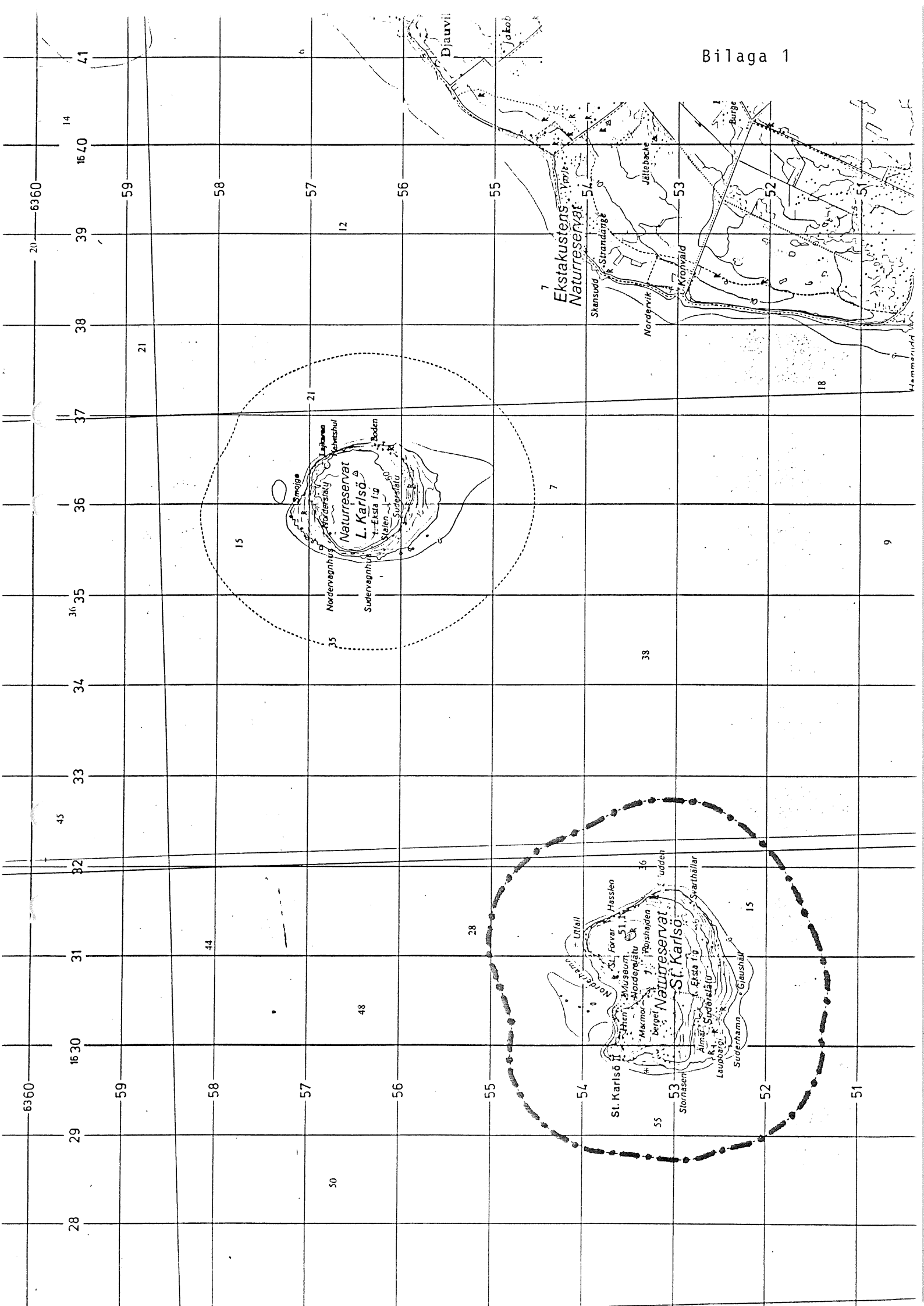
Claes Elmstedt

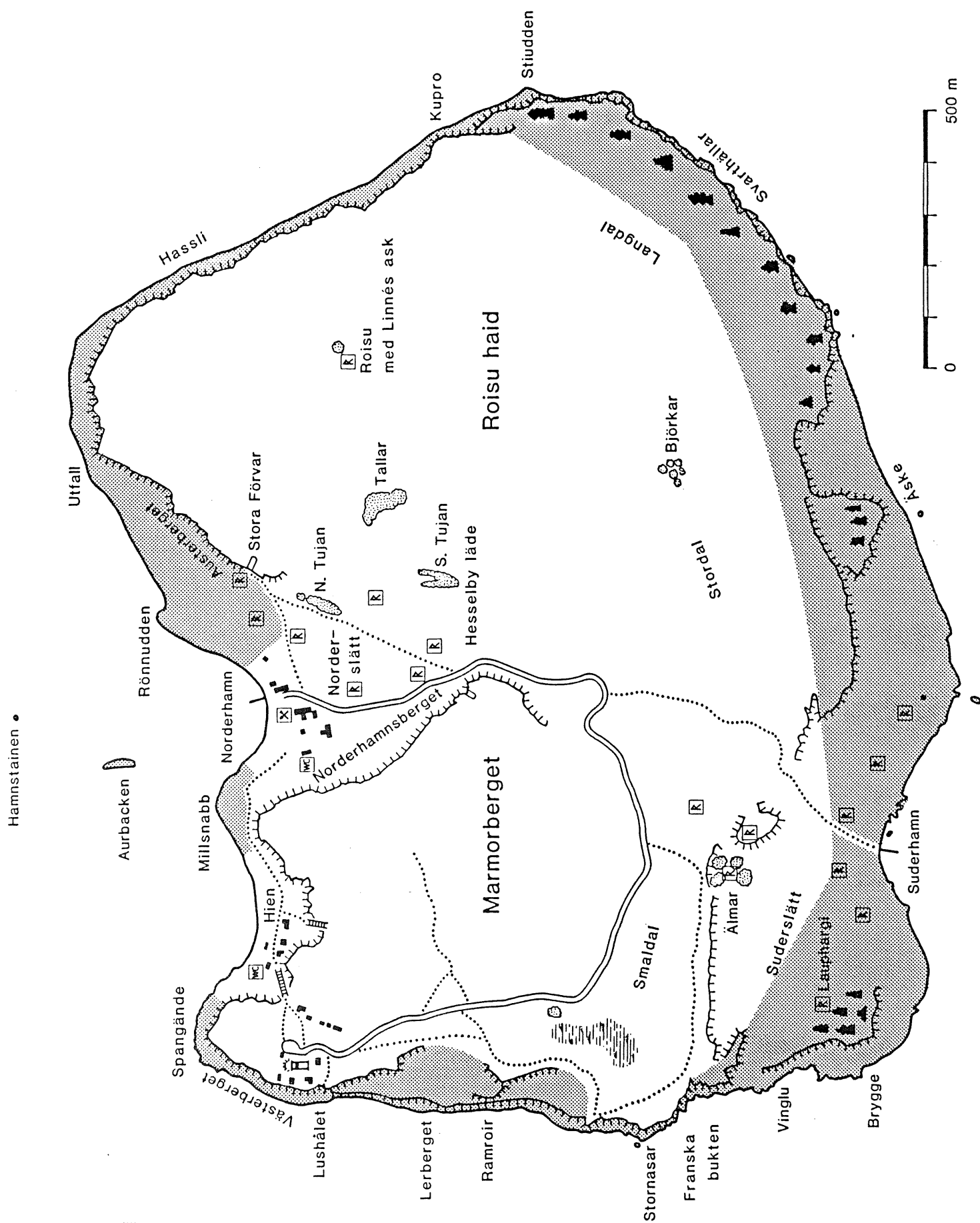

Per Hansson

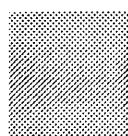
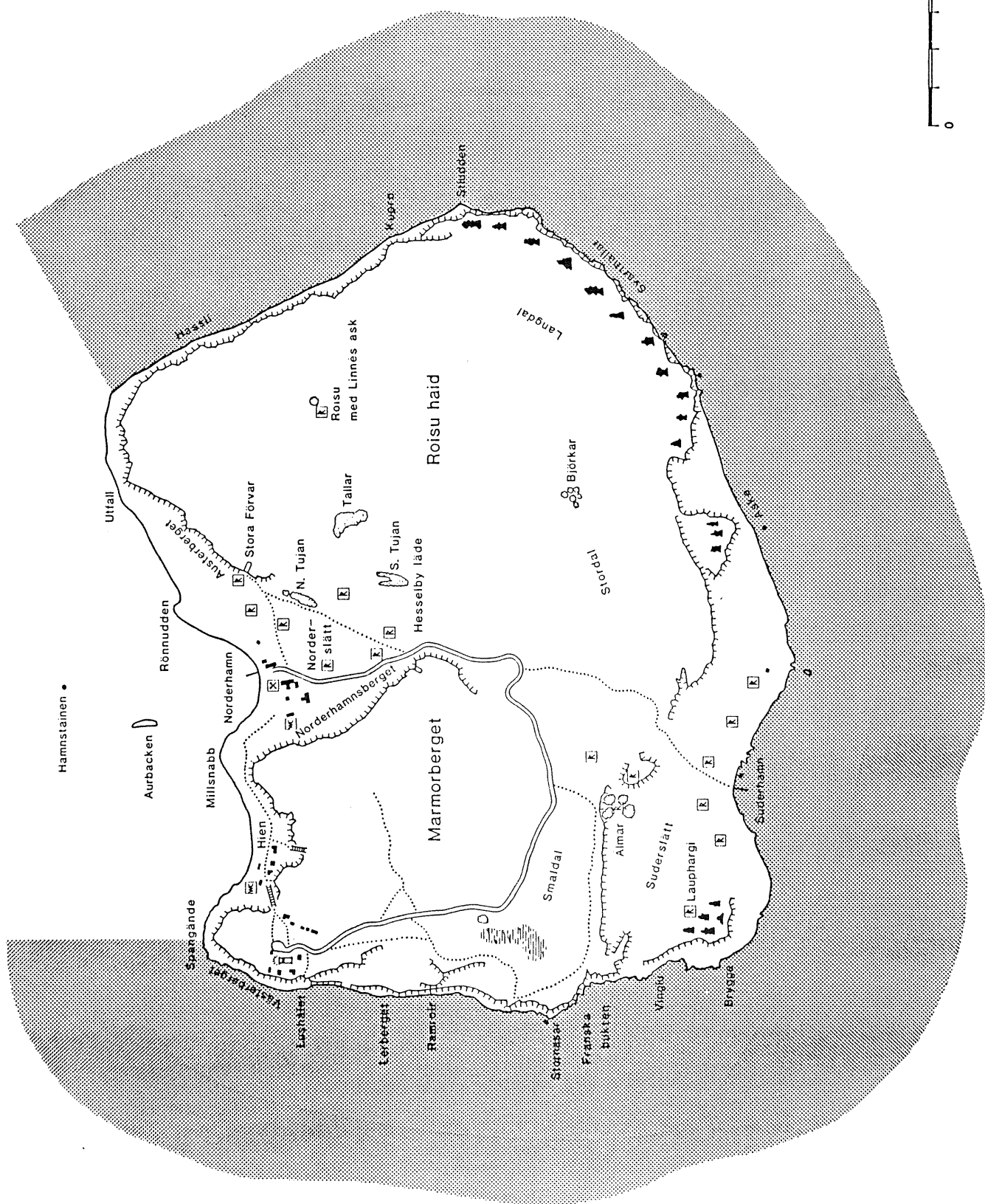
BILAGOR

1. Karta visande reservatets gräns m m
2. Karta visande utbredningen av landområde med tillträdesförbud 15.3-15.8
3. Karta visande utbredningen av vattenområde med tillträdesförbud 15.3-15.8.
4. Karta visande utbredningen av område med ankrings- och förtöjningsförbud 15.3-31.8
5. Karta på vilken markerats de vägar där det är tillåtet att föra motordrivet fordon
6. Skötselplan
7. Hur man överklagar

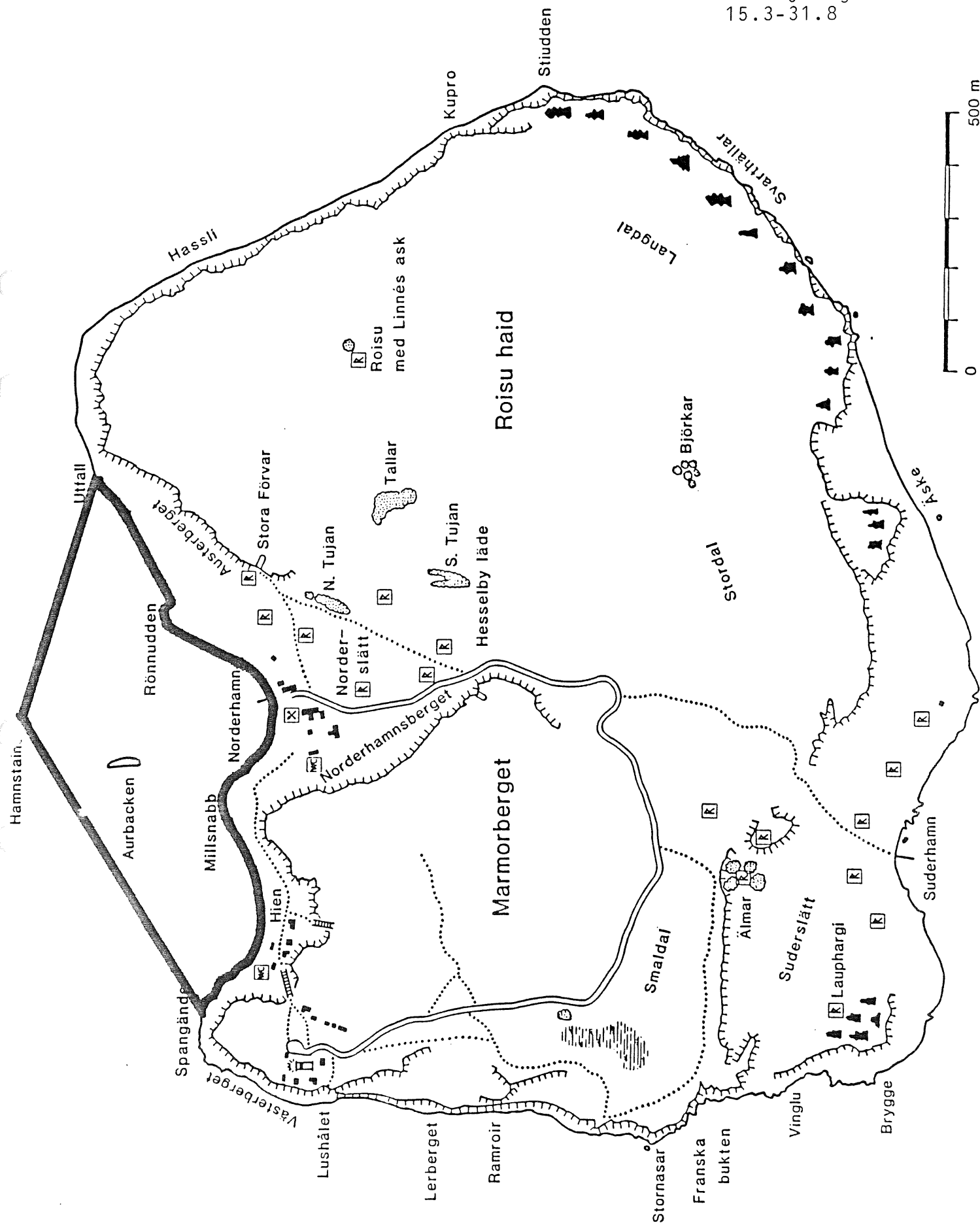

Landområde med tillträdesförbud 15.3-15.8

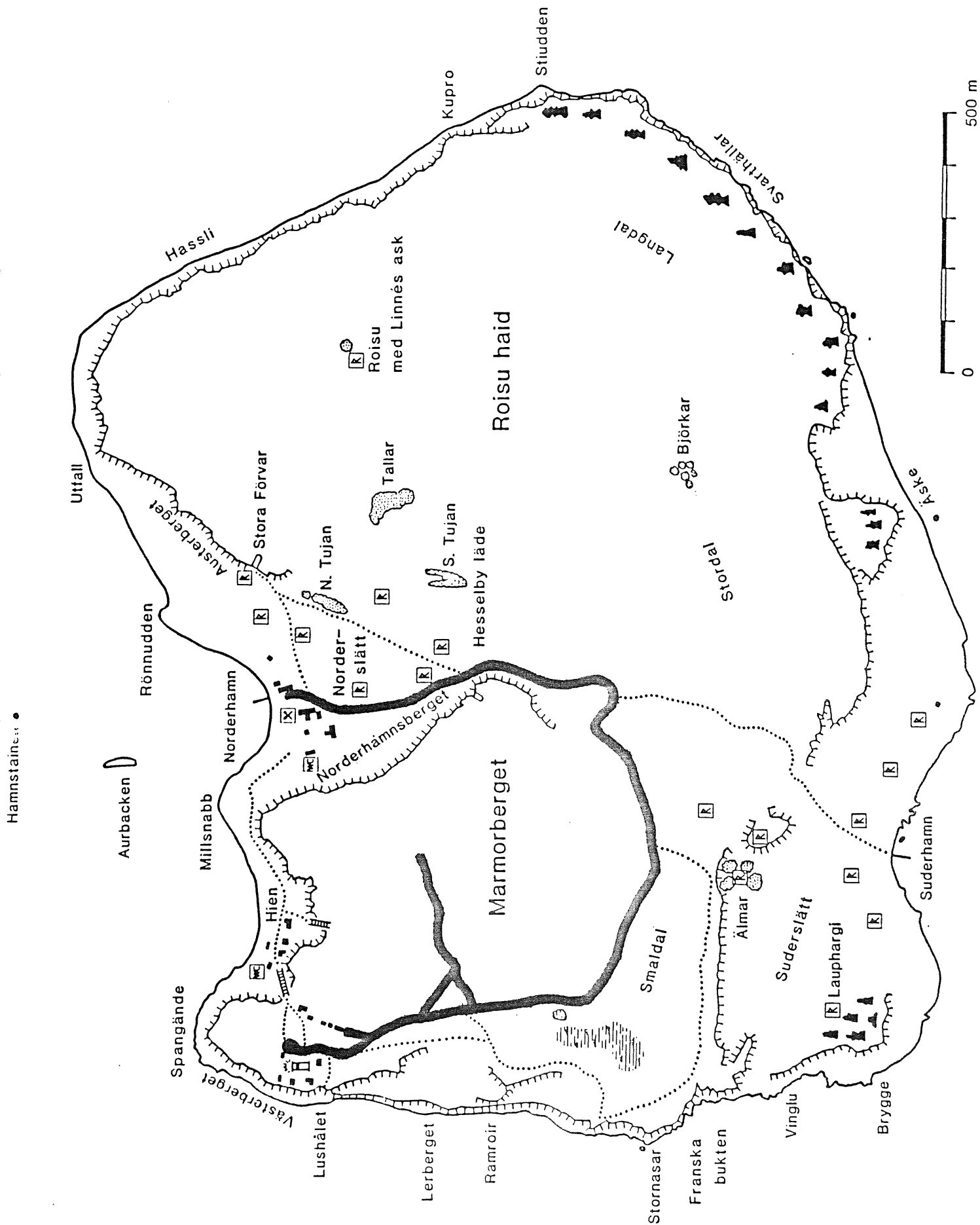

Vattenområde med vistelseförbud 15.3-15.8
Området sträcker sig 500 m ut från stranden

Område med
ankrings- och
förtöjningsförbud
15.3-31.8

Tillåtna
körvägar

Skötselplan

för naturreservatet Stora Karlsö

Planen fastställd 1990-12-03, dnr 231-2002-90. Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska utredningen.

FÖRORD

Skötselplanen har upprättats av länsstyrelsen i Gotlands län efter samråd med bl a statens naturvårdsverk, Gotlands kommun och Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB.

Skötselplanen består av:

- I ALLMÄN BESKRIVNING av naturreservatet
- II PLANDEL, som omfattar följande avsnitt
 - 1. Disposition och skötsel av mark och vatten
 - 2. Anordningar för rekreation och friluftsliv
 - 3. Tillsyn
 - 4. Dokumentation av utförda åtgärder
 - 5. Finansiering av naturvårdsförvaltningen
- III KÄLLOR

BILAGOR

- 6:1 Karta över byggnader i Norderhamn
- 6:2 Karta över byggnader i Hien
- 6:3 Karta över byggnader på Fyrplatån
- 6:4 Karta visande områden med speciell skötsel
- 6:5 Karta visande strövområde för dagsbesökare
- 6:6 Instruktion för sommartillsynsman
- 6:7 Utredning av kostnader och intäkter för naturvårdsförvaltningen

I Allmän beskrivning

1 ADMINISTRATIVA DATA

Se beslutet.

2 GRUND FÖR BESLUTET SAMT FÖRESKRIFTER

Se beslutet.

3 BESKRIVNING AV BEFINTLIGA FÖRHÅLLANDEN

3.1 Naturförhållanden

Se beslutet.

3.2 Kulturhistoriska förhållanden

Stora Karlsö är rik på fornminnen. Under åren 1888-93 utgrävdes ett ca 4 m tjockt kulturlager i grottan Stora Förvar, och man hittade därvid rikligt med lämningar från en gropkeramisk boplatz, d v s en boplatz från yngre stenåldern. Efterundersökningar på 1970-talet har visat att grottan använts även under vikingatid och medeltid.

Bronsålderslämningar i form av ofta ringformade stenrösen finns på Roisu hajd, ovanför Älmar och på Suderslätt (Lauphargi). Lauphargi har en kallmurad kantmur.

Enstaka stensättningar samt tre gravfält med rösen och stensättningar härstammar troligen från järnåldern. Vid både Norderhamn och Suderhamn finns båtlänningar, troligen från yngre järnåldern.

Under medeltiden bröts kalksten ("Karlsömarmor") i tre olika brott. Kalkstenen skeppades troligen ut från Suderhamn. Den kyrkogård som ligger på Suderslätt (vid Älmar) är från samma tid. Även under början av 1600-talet bröts sten på ön.

I både Suderhamn och Norderhamn har det funnits fiskelägen allt sedan järnåldern och nästan in i vår tid. Under 1700- och 1800-talet var verksamheten livlig i framför allt Norderhamn.

Stora Karlsö fyr (byggd 1887) samt den med fyren ihopbyggda fyrmästarbostaden är byggnadsminnesmärke (enligt regeringsbeslut 1978-12-14, dnr 777/78).

Stora Karlsö ingår i ett område av riksintresse för kul-

turminnesvården (område I 63:1, Eksta).

3.3 Markanvändning

3.3.1 Jord- och skogsbruk

Något jord- eller skogsbruk förekommer ej på ön. Fyrpersonalen/SNV:s tillsynsmän har fram till 1989 bedrivit viss odling av köksväxter i den till fastigheten Stora Karlsö 1:5 hörande fyrträdgården norr om myren.

Under 1970- och 1980-talet har viss gallring och röjning av träd och buskar skett i Hien, på Millsnabb, runt byggnaderna i Norderhamn, vid Stora Förvar, vid Hesselby lede, på Ancylusvallen på Norderslätt samt på karstområdet uppe på Marmorberget. Gallringarna/röjningarna har i huvudsak skett enligt den skötselplan som fastställdes 1976.

3.3.2 Jakt

Karlsö Jakt- och Djurskyddsförening anordnar de flesta år en endagsjakt på skogshare. Jakten har tidigare skett i anslutning till bolagsstämman i mitten av augusti men har under senare år förlagts till hösten (september-oktober).

Någon jakt utöver jakt på hare har ej förekommit sedan Stora Karlsö blev naturreservat. Jakt får ske endast på skogshare, räv och mink.

3.3.3 Fiske

Fyrpersonalen/SNV:s tillsynsmän har fram till 1989 bedrivit visst husbehovsfiske inom enskilt vatten runt ön.

Inom till reservatet hörande vattenområde har tidvis bedrivits visst yrkes- och binäringsfiske efter främst torsk. Numera är allt fiske med annat än handredskap förbjudet under våren och sommaren (15 mars-15 augusti). Länsstyrelsen kan dock komma att positivt pröva framställningar om dispens för yrkesfiske inom visst vattenområde.

3.3.4 Byggnader

Om ej annat anges, ägs och disponeras den aktuella byggnaden av Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB.

./.

I Norderhamnsområdet (se karta, bilaga 6:1)

- (1) Restaurang med bl.a. två matsalar samt köks- och diskutrymmen. Disponeras av restaurangarrendatorn.
- (2) Personalbostad för restaurangens personal. Disponeras av restaurangarrendatorn. I byggnadens östra del finns ett omklädnings- och förvaringsutrymme som får begagnas av dagsbesökare.
- (3) Toalettbbyggnad i två våningar. I nedervåningen finns 9 vattentoaletter för dagsbesökare och restaurangpersonal, bastu med dusch samt två förrådsutrymmen. Övervåningen rymmer ett kontorsrum (med tre bäddar), en hall samt ett övernattningsrum (med tre bäddar).
- (4) Museibyggnad med hall, naturmuseum, samlingssal och bibliotek. I hallen finns telefonautomat.
- (5) Herrbodi, strandbod byggd i trä. Fyra bäddplatser.
- (6) Mosebod, strandbod byggd i sten. Två bäddplatser. Belägen på fastigheten Stora Karlsö 1:4.
- (7) Båthus med slip. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk. Beläget på fastigheten Stora Karlsö 1:3.
- (8) Strandbod i anslutning till båthuset. Ägs och disponeras av Karl-Eric Lindholm och Kjell Andersson. Belägen på fastigheten Stora Karlsö 1:4.

./.

I Hien (se karta, bilaga 6:2)

- (9a) Gamla museet (hopbyggt med Hiheim). På övervåningen sovutrymmen för guidepersonalen (4 bäddplatser).
- (9b) Hiheim (hopbyggt med gamla museet). Innehåller två gästrum med en repertiv tre bäddplatser samt ett pentry gemensamt för samtliga övernattande gäster.
- (10) Spanghytte. Innehåller samlingsrum samt två gästrum med två bäddplatser vardera.
- (11) Vaktarbostaden. Innehåller personalkök, kontor samt ytterligare två rum (med två bäddplatser vardera).
- (12), (13) Två sjöbodar med två bäddplatser vardera.

- (14) Toalettbbyggnad med 4 vattentoaletter för personal och övernattare samt förrådsutrymmen.
- (15) Torrklosett.

./.

På Fyrplatån (se karta, bilaga 6:3)

- (16) Bergshyddan. Barack. Sex våningssängar med totalt 12 bäddplatser. Ägs av staten (KA 3), disponeras av Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB.
- (17) Förrådsbyggnad. Ägs och disponeras av staten (KA 3).
- (18) Förrådsbyggnad. Ägs och disponeras av staten (KA 3).
- (18), (19) F d ladugårdar. Ägs och disponeras av staten (KA 3).
- (20) Garage. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk. Delvis beläget på fastigheten Stora Karlsö 1:3.
- (21) Fyrbyggnad. Inrymmer bl a tre lägenheter med kök. Ägs och disponeras av staten genom sjöfartsverket. Belägen på fastigheten Stora Karlsö 1:5. Byggnadsminnesmärke.
- (22) Fyrmästarbostaden. 3 r o k, 86 m2 bostadsyta; 4 bäddplatser. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk.
- (23) F d fyrbiträdesbostaden jämte utbyggnad med två förrådsutrymmen och torrklosett. I själva bostadsdelen ett rum och kök på nedervåningen, ett rum på övervåningen; 4 bäddplatser. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk.
- (24) Maskinhus med tre rum. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk.
- (25) Bodlänga med tre förrådsbodar och tre torrklosetter. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk.
- (26) Garage. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk. Beläget på fastigheten Stora Karlsö 1:3.

På Suderslätt:

- (27) Förrådsskjul. Har tidigare använt som lagrings-

plats för sjöräddningsmateriel. Ägs och disponeras av staten genom statens naturvårdsverk. Beläget på fastigheten Stora Karlsö 1:3.

3.3.5 Andra anläggningar

Brygga finns dels i Norderhamn, dels i Suderhamn. I Hien finns rester av en mindre brygga.

Från Hien leder två trappor, Gamla och Nya fyrtrappan, upp till Marmorberget/Fyrplatån. Ytterligare en trappa leder upp till "hyllan" nedanför minnesmärket över Willy Wöhler.

Flaggstänger finns i Norderhamn (3 st öster om restaurangen), i Hien (nordväst om Hiheim) och uppe på Fyrplatån (norr om fyren).

Skyddsräcken finns uppsatta vid klintkanten vid Spangände, väster om maskinhuset vid fyren, vid Lushålet och vid Stornasar.

Tankar för havsvatten till vattentoaletterna i Norderhamn och Hien står uppställda dels i sluttningen väster om toalettbyggnaden i Norderhamn, dels nedanför klinten söder om Nya fyrtrappan.

Borrade brunnar finns dels vid fyren (2 st), dels uppe på Marmorberget. Brunnarna vid fyren kan sommartid sina tillfälligt.

Ovanför Gamla fyrtrappan finns en cementserad reservoar för sötvatten (från brunnen på Marmorberget). Från behållaren leds vattnet i rör ned till Hiheim, Spanghytte och Vaktarbostaden.

Slamavskiljare finns i Norderhamn (2 st: en större trekammerbrunn ansluten till vattentoaletterna och en mindre enkammerbrunn ansluten till restaurangen), i Hien (en trekammerbrunn ansluten till vattentoaletterna) och vid fyren (en trekammerbrunn ansluten till avlopp och vattentoaletter i fyrbyggnaden och i fyrmästarbostaden).

Tre oljetankar (10 + 3 + 3 m³) står uppställda på en cementplatta invid båthuset i Norderhamn.

Två par kabel- och inseglingmärken (enslinjemärken) står uppsatta i Norderhamnsbergets sluttning ned mot Norderhamn.

En transformatorboks (ägd av sjöfartsverket) står intill den västra gaveln på toalettbyggnaden i Hien.

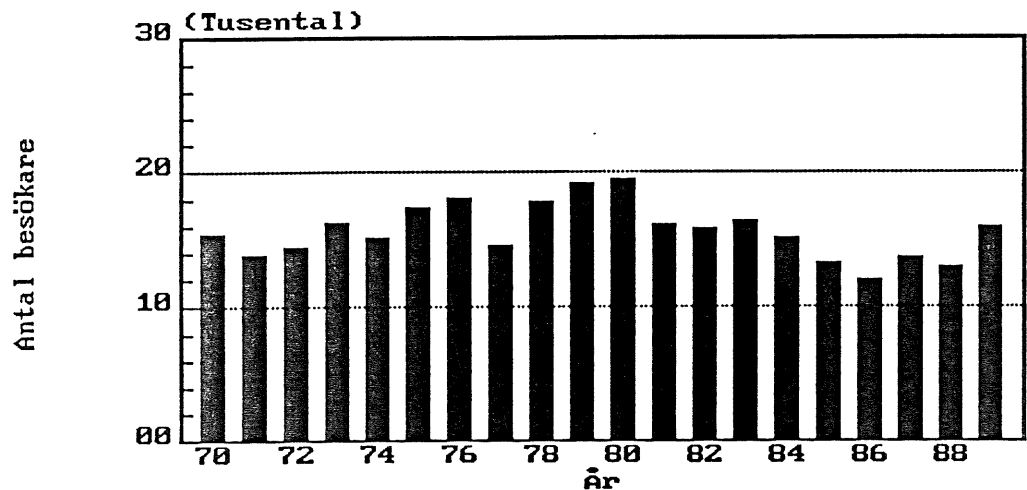
En radiomast (ägd av sjöfartsverket) står nordväst om fyren.

På ön finns även militära anläggningar.

3.3.6 Turism

Stora Karlsö är ett attraktivt utflyktmål, och ön besöks årligen av tusentals turister och gotlänningar. Under 20-årsperioden 1970-89 har antalet besökare varierat mellan 12 056 (1986) och 19 492 (1980) med ett genomsnitt på 15 662 besökare/år.

Antal besökare på Stora Karlsö 1970-1989

Statistik som ger ett mått på hur många av dessa besökare som övernattat på ön finns endast från åren 1986-89.

År	Antal gästnätter
1986	646
1987	771
1988	872
1989	986

3.4 Tillgänglighet

Området kan nås endast med båt. Under turistsäsongen - början av maj-slutet av augusti - upprätthålls daglig trafik med passagerarbåt från Klintehamn, som ligger drygt 3 mil söder om Visby. Under högsäsongen (15 maj-10 augusti) går båten två turer om dagen, under för- och

eftersäsong en tur per dag. Efter ordinarie säsongslut och fram till slutet av september anordnas tillfälligt extraturer. Planer finns på att anordna sådana extraturer även under senare hälften av april.

Det fartyg som sedan 1962 trafikerar rutten Klintehamn-Stora Karlsö, mf Stora Karlsö, ägs av rederiaktiebolaget Grisslan. Fartyget får ta maximalt 132 passagerare, och båtresan Klintehamn-Stora Karlsö (Norderhamn) tar normalt ca 45 min.

3.5 Tillsyn

Sedan den 1 december 1974 och fram till hösten 1989 har Stora Karlsö varit bemannad året runt av tre tillsynsmän anställda av statens naturvårdsverk. Sommartid har även en av Karlsöbolaget anställd "vaktare" svarat för viss naturvårdstillsyn. 1989-05-25 beslöt dock regeringen att åretruntbemanningen av Stora Karlsö skulle upphöra från och med 1989-07-01. Bemanningen har därefter successivt avvecklats under hösten 1989.

3.6 Information

Skyltar som informerar om naturreservatet och de föreskrifter som för närvarande gäller finns uppsatta i ett flertal hamnar och fiskelägen längs Gotlands västkust. På Stora Karlsö finns informationsskyltar uppsatta i Norderhamn, Hien, Suderhamn och vid Stiudden.

Under turistsäsongen har Karlsöbolaget en vaktare/tillsynsman och sex guider anställda på ön. Vaktaren/tillsynsmannen informerar besökarna om naturreservatet och de föreskrifter som gäller. I anslutning till ordinarie turbåts ankomst anordnas guidade rundturer.

I Norderhamn finns ett museum med bl a en uppbyggd strandmiljö, monterade fåglar, en större äggsamling samt en mindre geologisk utställning. I byggnaden finns också ett bibliotek som bl a inrymmer ett Karlsöherbarium.

Information om Stora Karlsö och hur man kommer dit återfinns i ett flertal turistbrochyrer om Gotland. Turlista för båten till Stora Karlsö ges ut av Karlsöbolaget.

II Plandel

1 DISPOSITION OCH SKÖTSEL AV MARK OCH VATTEN

1.1 Övergripande mål

Det övergripande målen för dispositionen och skötseln av naturreservatet skall vara

- att låta öns vegetation utveckla sig i huvudsak fritt. Røjningar och andra vegetationsvårdande insatser skall göras endast undantagsvis och då främst för att frilägga vissa objekt av speciellt geologiskt eller kulturhistoriskt intresse,
- att bevara öns rika fågelliv och speciellt då de stora kolonierna av häckande alkfåglar.

1.2 Generella riktlinjer och åtgärder

1.2.1 Vegetationsvårdande åtgärder

Öns vegetation skall lämnas att i huvudsak utveckla sig helt fritt. Det innebär att några røjningar och andra vegetationsvårdande insatser i princip inte skall utföras.

./. Inom ett antal mindre områden (se karta, bilaga 6:4) bör dock røjningar och andra skötselåtgärder vidtas, främst i syfte att frilägga objekt av betydande geologiskt och kulturhistoriskt intresse.

Utanför nedan angivna skötselområden får inga røjningar eller andra vegetationsvårdande åtgärder utföras utan tillstånd av länsstyrelsen.

Skötselområde 1, Hien

Beskrivning:	Närmast klintbranten en ca 50 m bred lövskogsridå dominerad av ask och lönn. Utanför denna klapperstensvallar med enstaka träd och buskar.
Mål:	Att hindra skogen från att vandra ut på det öppnare klapperstensområdet och att förhindra igenväxning av strandzonen.
Underhållsåtgärd:	Årlig bortrøjning av asksly och vejk-sel på klapperstensområdet utanför skogsridån, på stranden och runt byggnaderna. Røjning skall utföras under sensommaren, hösten eller vin-

tern. Vid behov får gräs- och örtvegetation intill byggnaderna slås av.

Skötselområde 2, Stora Förvar

- Beskrivning: Grotta och stenåldersboplats.
- Mål: Att förhindra att grottmynningen döljs av uppväxande lövsly och att hålla stigen till grottan framkomlig.
- Underhållsåtgärd: Vid behov bortröjning av träd och sly kring grottmynningen och intill stigen ned mot Norderhamn. Röjning skall utföras under sensommaren, hösten eller vintern.

Skötselområde 3, två järnåldersgravar på Norderslätt

- Beskrivning: Två fyrkantiga järnåldersgravar belägna ca 70 m N Hässelby läde.
- Mål: Att förhindra att gravarna döljs av vegetationen.
- Underhållsåtgärd: Invandrande växtlighet tas bort manuellt en gång om året.

Skötselområde 4, Hesselby läde och Sjörovarens grotta

- Beskrivning: Raukport och 22 m djup klyftgrotta.
- Mål: Att hindra att raukporten och grottmynningen döljs av uppväxande lövsly.
- Underhållsåtgärd: Vid behov bortröjning av träd och sly kring objekten. Det avarönnsliknande träd som står omedelbart norr om raukporten får dock ej avverkas. Röjning skall utföras under sensommaren, hösten eller vintern.

Skötselområde 5, Ancylusvallen

- Beskrivning: Framträdande strandvall belägen på den södra delen av Norderslätt och drygt 25 m ö h.
- Mål: Att bevara strandvallen väl synlig i landskapet genom att förhindra att den döljs av vegetation.

Underhållsåtgärd: Vid behov bortröjning av uppväxande enbuskar och lövsly på vallens krön. Röjning skall utföras under sensommar, hösten eller vintern.

Skötselområde 6, Fyrträdgården

Beskrivning: Ca 0,5 hektar stort område med öppen ängsmark inramad av en häck av häckkaragan, syren och enstaka större träd. På det öppna området ett par mindre trädgårdsland. Större delen av ängsmarken har under senare år klippts med gräsklippare.

Mål: Att bibehålla områdets karaktär av öppen ängsmark.

Istandsättningsåtgärd: Alla kvarvarande stängsel tas bort.

Underhållsåtgärd: Årlig slåtter med lie eller slåtterbalk i början av augusti.

Skötselområde 7, Fyrtomten

Beskrivning: Inhägnad tomt med enstaka askar, syrenbuskage och gräsmatta.

Mål: Att förhindra att gräset blir för högt och att området växer igen.

Underhållsåtgärd: Vid behov slås gräs och örter av med gräsklippare.

1.2.2 Inhägnader

De inhägnader som sedan 1950-talet funnits på ön och som sattes upp för att hindra hararna att beta inom vissa områden torde numera ha spelat ut sin roll. De hägnadsrester som finns kvar vid Tallar, runt Björkar, på Suderslätt och runt och i Fyrträdgården avlägnas därför helt. På sikt bör även hägnet öster om Älmar tas bort.

1.2.3 Byggnader och andra anläggningar

Enligt reservatsföreskrifterna är det förbjudet att uppföra ny byggnad eller ändra befintlig byggnad. Det är även förbjudet att uppföra flaggstång, mast, antenn eller sjömärke eller att anlägga bl a hamn, brygga eller pir.

Eftersom alla typer av anläggningar, i varierande grad, utgör störande inslag i det särpräglade och storslagna landskapet ute på Stora Karlsö, är det väsentligt att antalet byggnader och anläggningar begränsas så mycket som möjligt och även ges en så diskret utformning som är möjligt. Dispens bör därför inte ges till uppförande av fler byggnader än vad som redan finns på ön, och man bör även överväga om det är möjligt att riva byggnader och andra anläggningar som i dag inte används (t ex för-rådsskjulet på Suderslätt, garaget vid fyren och olje-tankarna i Norderhamn).

En del av existerande anläggningar bör kunna ges en mindre framträdande utformning. Det borde t ex räcka med en flaggstång i Norderhamn.

1.2.4 Strandstädning

Strandavsnitten Spangar-Utfall och Brygge-Lilla Äske skall genom naturvårdsförvaltarens försorg rensas från ilandflutet skräp (plast, glas och metall) en gång per år. För att undvika störningar av fågellivet skall denna städning utföras någon gång under sensommaren, hösten eller vintern. Stränderna i Hien och Norderhamn kan dock eventuellt städas vid annan tid på året. Ihopsamlat skräp skall transporteras iland.

Om ilandfluten drivved insamlas för att användas som bränsle, skall sådan insamling ske under sensommaren, hösten eller vintern.

Det bör observeras att det ej är tillåtet att framföra motordrivet fordon utanför på karta angivna vägar. Detta gäller även vid strandstädning och insamling av strandved.

1.2.5 Fordonstrafik

Enligt beslutade föreskrifter är det inte tillåtet att framföra motordrivet fordon utanför den väg som går mellan Norderhamn och Fyren samt till militärens anläggningar på ön. I samband med att ordinarie turbåt ges tillstånd att anlöpa bryggan i Suderhamn, kan av länsstyrelsen utsedd tillsynsman för ön även lämna tillstånd till att motordrivet fordon får föras på vägen ned till Suderhamn för att hämta varor m m.

Under våren och sommaren bör trafiken även på tillåtna körvägar begränsas till nödvändiga transporter av varor och gods. På ön befintliga motorfordon bör denna tid på året ej användas för enbart persontransporter, såvida det inte gäller rörelsehindrade personer.

2 ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

2.1 Övergripande mål

Det är väsentligt att Stora Karlsö av besökaren upplevs som ett naturreservat av i första hand naturvetenskaplig och kulturell karaktär och inte som ett utflyktmål för bad och solande. All verksamhet på ön skall därför bedrivas på ett sådant sätt att största möjliga hänsyn tas till naturen och landskapsbilden och så att öns besökare ges möjlighet till en så ostörd naturupplevelse som möjligt.

2.2 Riktlinjer och åtgärder

2.2.1 Tillgänglighet

Under turistsäsongen, maj-augusti, upprätthålls, genom Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings försorg, daglig trafik med passagerarbåt från Klintehamn (se Allmän beskrivning, 3.4).

Enligt de reservatsföreskrifter som tidigare gällt för allmänheten har året runt rått förbud att stiga iland och vistas på Stora Karlsö utan förvaltarens tillstånd. Några betydande naturvårdsskäl att bibehålla detta året-runtförbud har dock knappast förelegat. Det är därför möjligt att bereda allmänheten fritt tillträde till ön under hösten och vintern utan att öns naturvärden därvid skadas. Från såväl naturvårds- som sjösäkerhetssynpunkt är det dock önskvärt att alla som besöker ön under hösten och vintern fyller i en anmälningsblankett omedelbart efter inlandstigningen i Norderhamn. Efter att blanketten har fyllts i, läggs den i en låst "brevlåda".

2.2.2 Antal besökare

Med hänsyn till de övergripande målen för turistverksamheten på ön (se 2.1) bör antalet besökare (inkl övernattande besökare) ej överstiga 300 personer/dag. Reglering av besökandeströmmen till ön bör ske i samband med att länsstyrelsen meddelar tillstånd till en befraktare att bedriva turisttrafik till ön.

2.2.3 Övernattningsmöjligheter

Under turistsäsongen finns det i begränsad utsträckning möjlighet för besökare att övernatta på ön. Karlsö Jagt- och Djurskyddsförening disponerar därvid för ca 30 bäddplatser, naturvårdsverket 8 platser och sjöfartsverket ca 5 platser. Framför allt under högsommaren förekommer det också att besökare som kommer till Stora Karlsö i

egen båt ligger kvar vid ön över natten och därvid övernattar i båten.

Under förutsättning att de övernattande besökarnas rörelsefrihet på ön begränsas i något större utsträckning än vad som sker i dag (se nedan), kan man från naturvårdssynpunkt acceptera upp till ca 40 övernattande besökare (inklusive personer som övernattar i egen båt) inom reservatet samtidigt. I samband med att tillstånd ges att hyra ut övernattningsutrymmen på ön (se reservatsföreskrifterna), bör varje uthyrare av länsstyrelsen tilldelas en bestämd kvot för det aktuella året. Men ledning av vunna erfarenheter kan denna kvoteringen omprövas från år till år.

2.2.4 Besökarnas rörelsefrihet

Strömmen av besökare till Stora Karlsö under turistsäsongen är i dag starkt kanaliserad genom att dagsbesökare normalt inte tillåts att ströva omkring på ön på egen hand utan hänvisas till de guidade rundvandringarna, som följer en drygt 3 km lång slinga runt den västra delen av ön. Rundvandringen tar 2-3 timmar, och före och efter rundvandringen får dagsbesökarna bara uppehålla sig i Norderhamnsområdet. Lämpligt uppehållsområde för dagsbesökare har markerats på bifogad karta, bilaga 6:5. Om naturvårdsförvaltaren bedömer det nödvändigt att märka ut uppehållsområdet i terrängen, skall utmärkning av gränsen endast ske med vitmålade stenar.

De besökare som övernattar på ön ges större rörelsefrihet än dagsbesökarna och får i dag i princip röra sig fritt på ön med undantag för att de under våren och sommaren ej får beträda de strandområden där särskilt tillträdesförbud till skydd för fågellivet gäller.

Det nuvarande systemet med differentierad rörelsefrihet för olika kategorier av besökare fungerar i stort sett tillfredsställande. Det förekommer dock inte så sällan att de guidade gruppernas naturupplevelse störs av uppdykande övernattare. Under den del av dagen som dagsbesökarna befinner sig på Stora Karlsö - som längst mellan kl. 10.45 och kl. 17.30 - bör därför även övernattande gäster hålla sig till guidestigen när de går runt på ön.

2.2.5 Renhållning

Sopbehållare finns f n uppställda i Norderhamn och Hien. Ytterligare sopbehållare bör ställas upp vid fyren och Bergshyddan. Sopor och köksavfall transporteras genom naturvårdsförvaltarens försorg iland till Klintehamn för att där tas om hand genom avtal med Gotlands kommun.

Vattentoaletter finns i Norderhamn, Hien och på Fyrplatån. En torrklosett finns i f d fyrbiträdesbostaden och ytterligare tre (som dock ej avses användas) i anslutning till förrådslängan. Fler toaletter torde inte behövas.

Slambrunnarna (se Allmän beskrivning, 3.3.5) töms en gång per år. Slammet skall fortsättningsvis komposteras på ön efter att först ha avvattnats. För detta ändamål skall slamavvattningsanordningar byggas i Norderhamn, i Hien och på Fyrplatån. Avvattningsanordningarna byggs enligt anvisningar från Gotlands kommuns miljö- och hälsoskyddskontor och utplaceras på platser som närmare anges av länsstyrelsen.

För kompostering av slammet anordnas komposter enligt anvisningar från miljö- och hälsoskyddskontoret. Komposter anläggs i anslutning till respektive avvattningsanordning. Latrin från torrklosetten i f d fyrbiträdesbostaden läggs på komposten på Fyrplatån.

Naturvårdsförvaltaren skall se till att samtliga slambrunnar töms och att slammet tas om hand på ovan angivet sätt.

2.2.6 Information

Under turistsäsongen skall tillsynsmannen informera alla besökare om reservatet och de bestämmelser som gäller.

Under turistsäsongen anordnas även guidade rundvandringar i anslutning till ordinarie turbåts ankomst. De guider som leder dessa rundvandringar bör ha såväl goda allmänbiologiska kunskaper som goda kunskaper om Gotlands och Karlsöarnas natur, fauna, flora och kulturhistoria. Naturvårdsförvaltaren bör därför, gärna i samarbete med Naturskyddsföreningen, regelbundet anordna specialutbildning för nya guider.

Guidegruppernas storlek bör normalt ej överstiga 30-40 personer.

Naturmuseet hålls under turistsäsongen tillgängligt för besökare under dagtid.

Nya informationsskyltar enligt standard för naturreservat skall snarast framställas och sättas upp i Norderhamn, i Hien, vid fyren, i Suderhamn och vid Stiudden. Även en informationsskylt gällande både Stora och Lilla Karlsö framställs och sätts upp i lämpliga hamnar och fiskelägen på Gotlands västkust.

Bojar som markerar den yttre gränsen för vattenområde med vistelsesförbud under våren och sommaren bör läggas

ut åtminstone utanför Västerberget och utanför Svarthälar.

En informationsfolder med karta över ön bör snarast framställas genom länsstyrelsens försorg efter samråd med naturvårdsförvaltaren. Foldern skall finnas tillgänglig i biljettexpeditionen i Klintehamn, på turbåten och i museet.

2.3 Säkerhet

Säkerhetsutrustning i form av förbandsmaterial, bår och telefon finns tillgänglig på ön under turistsäsongen.

Förbandslådor och telefon finns i Norderhamn, Hien och på Fyrplatån. Bår finns i Norderhamn och i f d fyrmästarbostaden.

Skyddsräcken finns uppsatta vid Spangar, Lushålet och Stornasar samt utanför f d maskinhuset. Det åligger naturvårdsförvaltaren att hålla dessa liksom trapporna mellan Hien och Marmorberget/Fyrplatån (se Allmän beskrivning, 3.3.5) i tillfredsställande skick.

Brandvarnare och brandsläckare skall finnas i samtliga byggnader som används för övernattnig.

Under den tid på året då ön är helt obemannad bör en nödtelefon finnas installerad på ön.

3 TILLSYN

Under tiden 1 april-30 september bör av Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB anställd tillsynsman svara för tillsynen av området. Tillsynsmanen skall under denna tid bo på ön. Instruktion för sommartillsynsmannen upprättas av förvaltaren och länsstyrelsen gemensamt (se bilaga 6:6).

./.

Under vinterhalvåret sköts naturvårdstillsynen gemensamt av naturvårdsförvaltaren och länsstyrelsen (genom länsstyrelsens tillsynsman).

4 DOKUMENTATION

4.1 Dokumentation av utförda åtgärder

Naturvårdsförvaltaren dokumenterar utförda åtgärder, kostnader och finansiering av naturvårdsförvaltningen samt förhållanden som hotar naturvårdsintresset. Alla observerade överträdelser av reservatsföreskrifterna och störningar av fågellivet skall rapporteras på speciell blankett som tillhandahålls av länsstyrelsen.

4.2 Växtinventeringar

För att få ett bättre underlag för framtida beslut om en eventuellt ändrad målsättning för skötseln av Stora Karlsö, är det väsentligt att följa och dokumentera den fortgående igenväxningen av ön och de förändringar i bl a florans sammansättning som därvid kan förväntas ske. Som komplettering till de fasta provrutor som lades ut inför inventeringen av öns träd- och buskvegetation sommaren 1988 (se Broqvist & Magntorn 1989) bör ytterligare ett antal fasta provrutor läggas ut och inventeras våren och sommaren 1991 (för metoder, se Holmström & Ekstam i manus). De utlagda rutorna bör sedan om möjligt återinventeras årligen. Länsstyrelsen svarar för denna uppföljning och dokumentering av floran.

Tillsynsman bör vid minst ett tillfälle under sommaren totalinventera bestånden av karlsösallat och hjärtstilla enligt anvisningar från länsstyrelsen.

4.3 Taxering av sillgrisslor

Eftersom Stora Karlsö hyser en så stor del av Östersjöns sillgrisslebestånd, är det angeläget att i viss utsträckning övervaka detta, bl a för att i tid kunna registrera en eventuell nedgång. Taxeringar av antalet häckande par bör därför utföras årligen (i månadsskiftet maj/juni) inom vissa "provtytor".

Taxering av sillgrisslor bör ske genom länsstyrelsens försorg.

4.4 Övriga fågelinventeringar

Under tiden 1 april-31 augusti skall tillsynsman två gånger i månaden räkna antalet sjöfåglar på vattnet runt ön.

Tillsynsman skall också dagligen notera vilka fågelarter som observerats på ön under dagen.

Anvisningar för hur ovan angivna inventeringar skall utföras skall utarbetas av länsstyrelsen.

5 FINANSIERING AV NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN

5.1 Ekonomisk utredning

Länsstyrelsen har gjort en översiktlig utredning av beräknade kostnader och intäkter för reservatets vård och skötsel. Utredningen biläggs (bilaga 6:7).

./.

5.2 Finansiering av naturvårdsförvaltningen

5.2.1 Bekostas av staten genom statens naturvårdsverk

Utmärkning av gränserna för land- och vattenområden med särskilt tillträdesförbud till skydd för fågellivet. - Framställning och utplacering av informationsskyltar. - Framställning av informationsfolder. - Skötsel av de speciella skötselområdena. - Uppföljning och dokumentation av förändringar av flora och vegetation. - Länsstyrelsens tillsyn under vinterhalvåret (1.10-31.3).

5.2.2 Bekostas av Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB

Kostnader förorsakade av turistverksamheten på ön.

5.2.3 Bekostas av Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB och staten genom statens naturvårdsverk gemensamt

Tillsyn under sommarhalvåret (1.4-30.9).

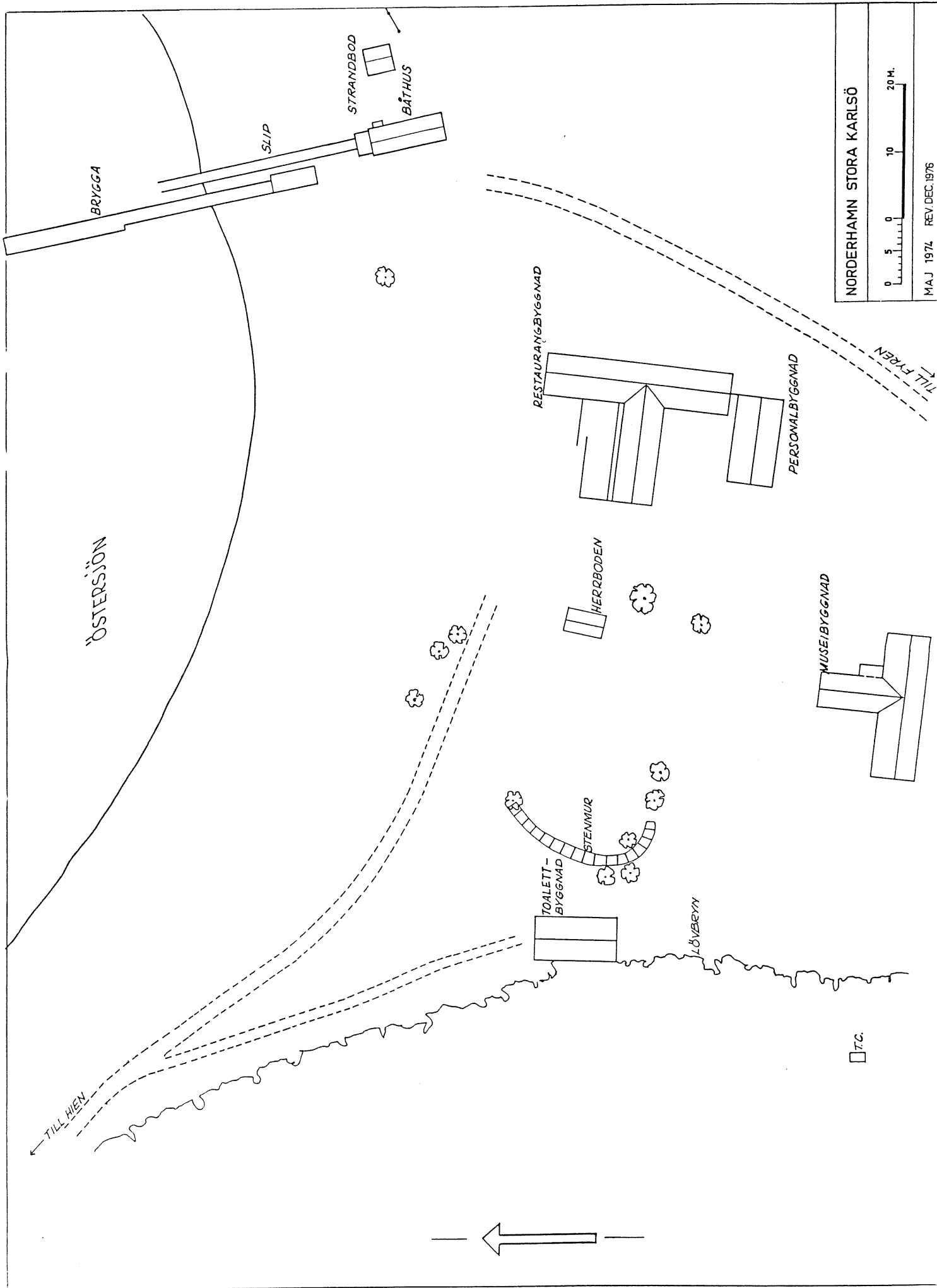
5.2.4 Bekostas av respektive ägare

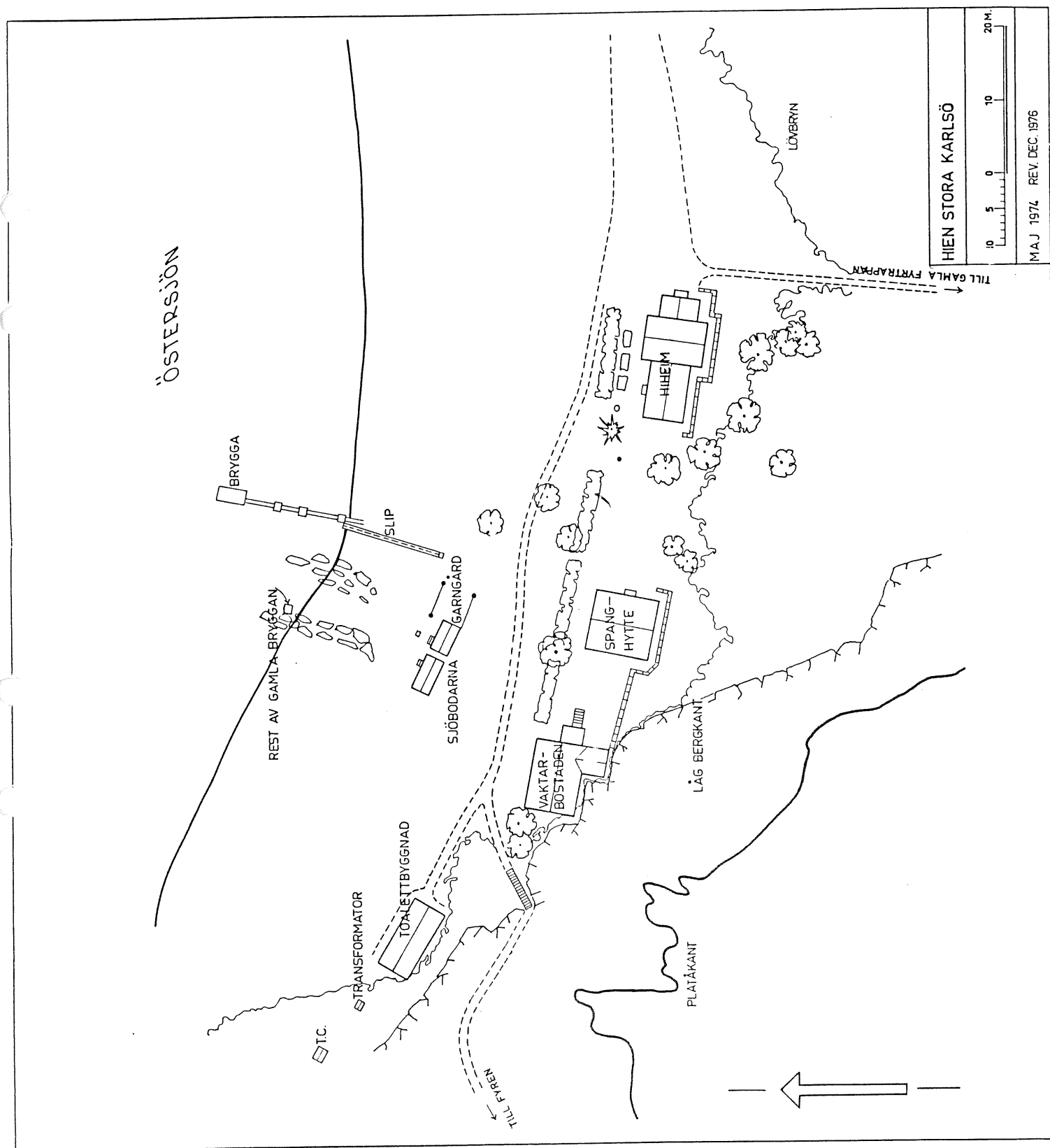
Skötsel och underhåll av egna byggnader och anläggningar om ej annat avtalats.

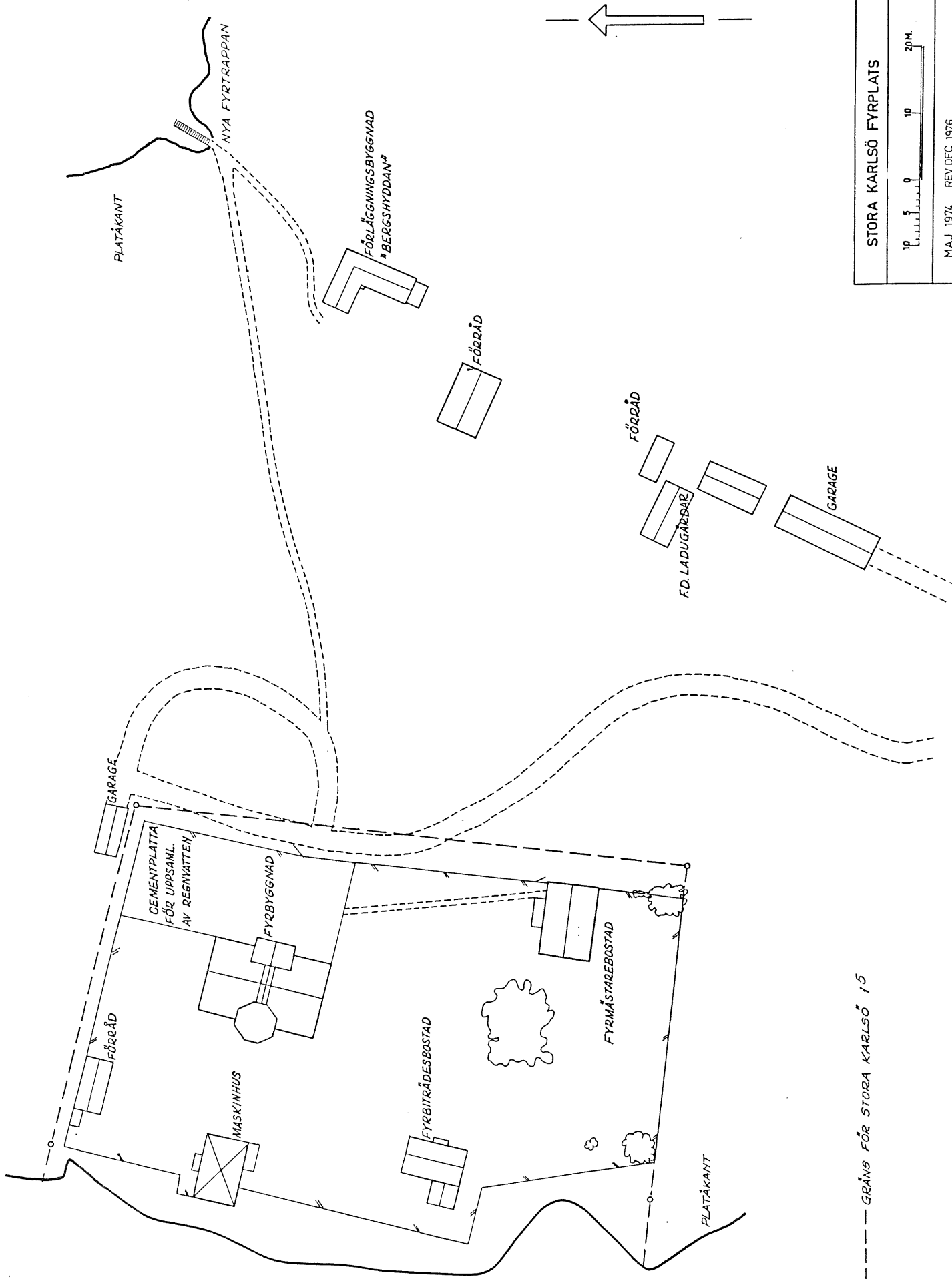
III Källor

- Arén, L m fl. 1978. Grottorna på Stora Karlsö. - Svenska grottor nr 1, Sveriges speleologförbund.
- Brood, K. 1982. Gotländska fossil. - Norstedts förlag.
- Broqvist, K & Magntorn, K. 1989. Inventering av träd- och buskvegetationen på Stora Karlsö. - Länsstyrelsen i Gotlands län, Naturvårdsfunktionen.
- Christansen, A m fl. 1980. Stora Karlsö 1880-1980. - Press' förlag.
- Danielsson, I. 1983. Harbetningens inverkan på flora och vegetation. En naturinventering av inhägnaderna på Stora Karlsö. - Skogshögskolan i Umeå.
- Databanken för hotade arter. 1988. Fastställda listor över hotade arter i Sverige. - Bilaga till SNV:s beslut 1988-09-05.
- Ehnström, B & Waldén, H W. 1986. Faunavård i skogsbruket. Den lägre faunan. - Skogsstyrelsen.
- Ekstam, U m fl. 1984. Ölands och Gotlands växtvärld. - Natur och Kultur.
- Elmquist, H. 1988. Fjärilsfaunan på Stora Karlsö. - Graphosoma, nr 1 1988, s. 14-18.
- 1989. Sällsynta och hotade fjärilar på Gotland. - Länsstyrelsen i Gotlands län, Naturvårdsfunktionen.
- Eriksson, J A. 1987. Stora Karlsö myr. Pollenanalys av en sedimentkärna från myren och vegetationsutvecklingen på ön. - Gröna serien nr 126. Kvartärgeologiska avdelningen, Uppsala universitet.
- 1988. Stora Karlsös vegetationshistoria. - Gotländskt Arkiv 1988: 19-30.
- Floravårdskommittén för mossor. 1988. Preliminär lista över hotade mossor i Sverige. - Svensk Bot Tidskr 82: 423-445.
- Fredriksson, G m fl. 1975. Stora Karlsö. 2:a uppl. - Gotlandskonst.
- Fröman, I. 1957. Besök på Karlsöarna. - Svensk Natur.
- 1974. Fanerogamer och kärllkryptogamer på Stora Karlsö. - Naturhistoriska riksmuseet.
- Fröman, J & Linnman, G. 1985. Guidekompendium Stora Karlsö.
- Hedgren, S. 1980. Ecological aspects of the breeding biology of the Guillemot *Uria aalge* in the Baltic Sea. - Zoologiska institutionen, Stockholms universitet.
- 1985. Häckande fåglar på Stora Karlsö 1984-85.
- Holmström, K. & Ekstam, U. Manuskript. Dokumentation och uppföljning av skötseleffeketer på flora och vegetation i slåtter- och betesmarker. Ingår i boken Skötselnytta. - Statens naturvårdsverk.
- Högmo, O. 1988. Myror på Stora Karlsö. - FaZett 1 (1-3): 11-12.
- Jacobson, R. 1972. En jämförande inventering av Karlsöarnas alvarvegetation. - Institutionen för systematisk botanik, Uppsala universitet.
- Jonasson, J A. 1989. Rapport över en inventering av småfjärilar - Microlepidoptera - på Stora Karlsö 4-17

- juli 1988. - Rapport till länsstyrelsen.
- Kloth, J-H & Lovén, U. 1987. Gotlands natur. En reseguide. - Bonniers och Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Linnman, N. 1989. Sällsynta skalbaggar på Stora Karlsö. - Sammanställning i brev till länsstyrelsen.
- Lundegårdh, P H & Laufeld, S. 1984. Norstedts stora stenbok. - Norstedts.
- Länsstyrelsen i Gotlands län. 1976. Dispositions- och skötselplan för naturreservatet Stora Karlsö.
- 1987. Områden med kulturvärden av riksintresse i Gotlands län.
- 1988. Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv i Gotland län.
- Manten, A A. 1971. Silurian reefs of Gotland. - Developments in sedimentology 13, Elsevier Publishing Company.
- Munthe, J, Hede, J E & von Post, L. 1927. Beskrivning till kartbladet Hemse. - SGU Ser Aa, nr 164.
- von Proschwitz, T. 1989. Redogörelse för undersökning av landmolluskfaunan på Stora Karlsö sommaren 1988. - Rapport till länsstyrelsen.
- Rosén, E. 1982. Vegetation development and sheep grazing in limestone grasslands of south Öland, Sweden. - Acta phytogeogr suec 72.
- Statens naturvårdsverk. 1989. Nationalparksplan för Sverige.

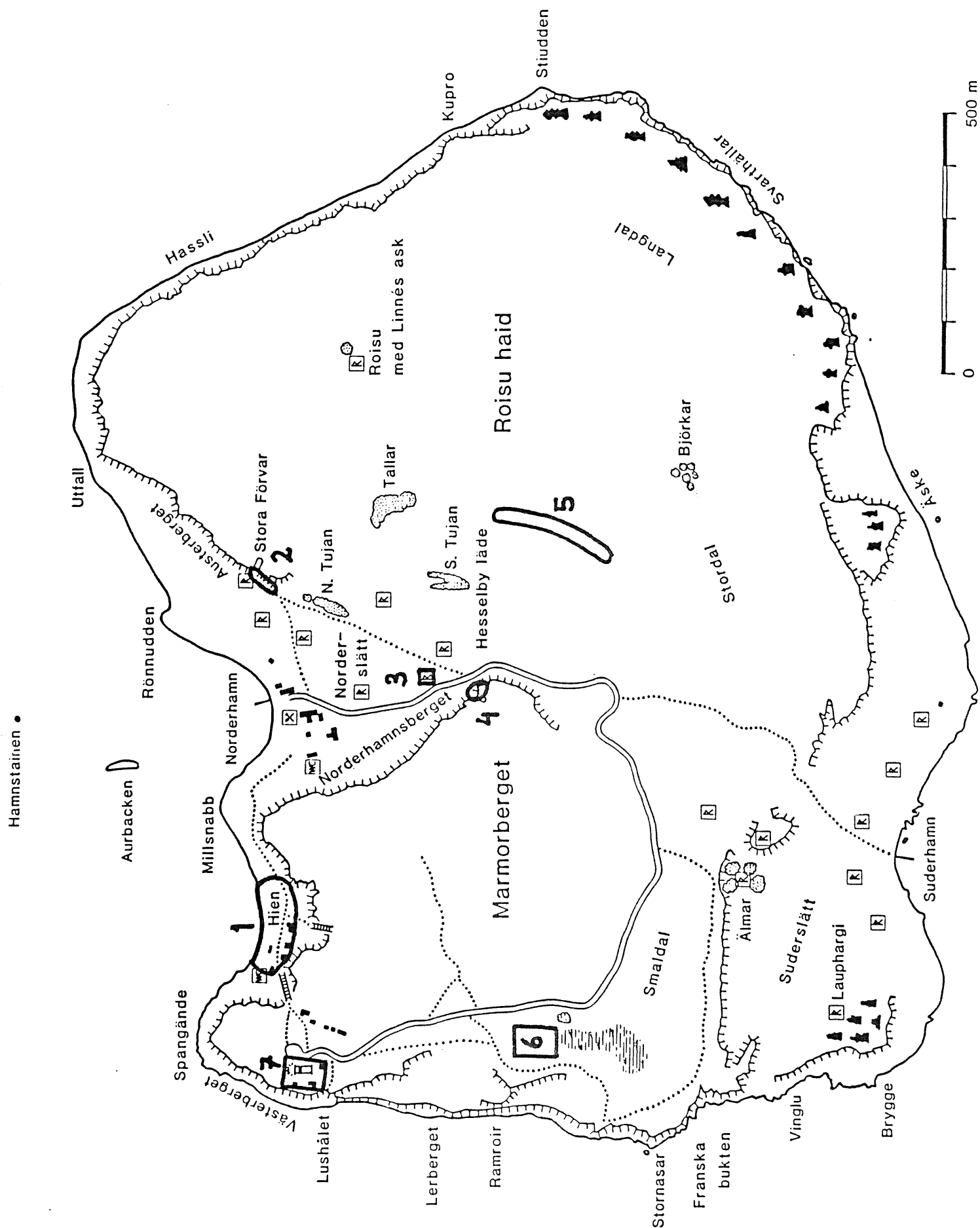

----- GRÄNS FÖR STORA KARLSÖ 15

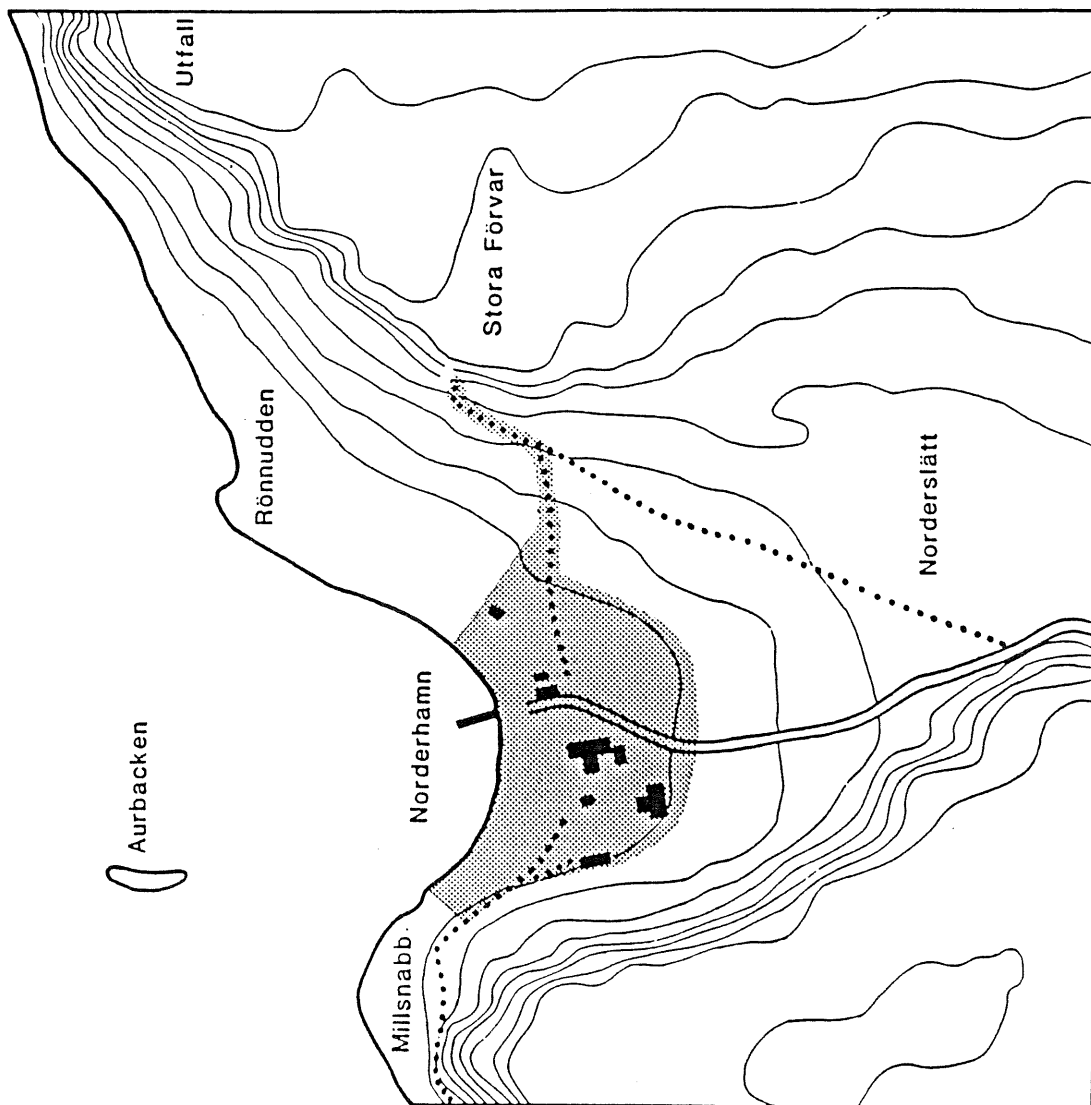
STORA KARLSÖ FYRPLATS

MAJ 1974 REV. DEC. 1976

STRÖVOMRÅDE FÖR DAGSBESÖKARE

För att öns rika fågelliv inte skall störas, får Du som dagsbesökare på Stora Karlsö inte ströva omkring helt på egen hand utan vandrar runt ön i sällskap med en kunnig guide. Under denna vandring får Du tillfälle att se det mesta av Stora Karlsös natur, växter och fåglar.

Före och efter den guidade rundturen får Du endast vistas inom det strövområde som visas på vidstående karta. Strövområdet omfattar dels Norderhamnsområdet, dels en stig upp till grottan Stora Förvar.

I terrängen är områdets gräns och stigen till Stora Förvar utmärkta med vitmålade stenar.

1990-01-12

231-311-90

INSTRUKTION

för sommartillsynsman
för naturreservatet
Stora Karlsö

Karlsö Jagt- och
Djurskyddsförenings AB

Länsstyrelsen i
Gotlands län
Naturvårdsfunktionen

1990-01-12

231-311-90

1. Tillsynsområdet omfattar naturreservatet Stora Karlsö, d v s Ön Stora Karlsö jämte angränsande vattenområde intill 1 000 m från stranden.
2. Tillsynsmannen är anställd av Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB, och för den direkta ledningen av tillsynsmannens arbete svarar bolagets verkställande direktör.
3. Tillsynsmannen är arbetsledare för den guidepersonal som är anställd av Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB.
4. Tillsynsmannen skall under perioden 1 april-30 september vara bosatt på Stora Karlsö.
5. Tillsynsmannen är under perioden 1 april-30 september huvudansvarig för naturvårdstillsynen av reservatet och skall därvid tillse att av länsstyrelsen utfärdade föreskrifter efterlevs.
6. Tillsynsmannen skall fortlöpande rapportera allvarliga överträdelser av föreskrifterna till länsstyrelsens naturvårdsfunktion och efter samråd med naturvårdsfunktionen vidta lämpliga åtgärder. En samlad rapport över mindre överträdelser lämnas till naturvårdsfunktionen vid säsongens slut.
7. Tillsynsmannen skall informera samtliga besökare - dagsbesökare, övernattare och besökare i egen båt - samt all personal om reservatet och de bestämmelser som gäller. Tillsynsmannen skall även verka för en kontinuerlig fortbildning av guidepersonalen.
8. Tillsynsmannen skall företa en daglig rundvandring på ön samt föra dagbok över egna och andras naturiakttagelser. Fågelobservationer skall antecknas på särskild artlista, som tillhandahålls av naturvårdsfunktionen.
9. Tillsynsmannen skall utföra inventeringar av sjöfåglar och karlsösallat och hjälpa till vid ringmärkning av fåglar enligt de anvisningar som lämnas av länsstyrelsens naturvårdsfunktion.
10. Tillsynsmannen skall efter samråd med länsstyrelsens naturvårdsfunktion och förvaltaren utföra röjning och slåtter enligt skötselplanens anvisningar samt se till att strandstädning utförs i augusti-september.
11. Tillsynsmannen skall efter direktiv från länsstyrelsens naturvårdsfunktion utföra enklare yttre och inre underhåll samt utöva tillsyn av natur-

1990-01-12

231-311-90

vårdsverkets byggnader.

12. Tillsynsmannen skall ta emot och installera övernattare i naturvårdsverkets byggnader samt svara för den praktiska tillsynen av denna verksamhet.

Naturvårdsobjekt: Stora Karlsö
 Gotlands kommun
 Gotlands län

UTREDNING AV KOSTNADER OCH INTÄKTER FÖR NATURVÅRDSFÖRVALTNINGEN
 Undantagen från fastställelse enligt 9 § naturvårdsförordningen.
 Upprättad 1990-11-22

KOSTNADER				INTÄKTER	
Skötselområde/ skötselobjekt	Typ av åtgärd	Årligt behov av arbetskraft	Engångskostnad (kr)	Årlig drifts- kostnad (kr)	Årlig in- tägt (kr)
	Utmärkning av gränser (inkl bojar)		10.000	5.000	
	Informations- skyltar		6.000		
	Slåtter, röjningar			5.000	
	Uppföljning och dokumentation av flora- och vege- tationsförändringar			20.000	
	Sommartillsyn	6 mån		50.000	
	Vintertillsyn	10 dagar		6.000	
Byggnader	Underhåll			50.000	
	Renhållning			5.000	
Byggnader	Uthyrning				Hyra 20.000

H U R M A N Ö V E R K L A G A R H O S R E G E R I N G E N

Om Ni är missnöjd med länsstyrelsens beslut kan Ni överklaga detta hos regeringen,

.....miljö.....-departementet

Det gör Ni genom att i brev till regeringen

- tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarie-numret) och
- redogöra för dels varför ni menar att länsstyrelsens beslut är felaktigt, dels hur Ni anser att beslutet skall ändras.

Ni undertecknar brevet, förtydligar namnteckningen och uppger postadress och telefonnummer.

Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.

Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er.

Brevet skall lämnas/skickas till länsstyrelsen och inte till regeringen.

Länsstyrelsens adress och telefonnummer är

Länsstyrelsen	Telefon
621 85 VISBY	0498-921 00

Länsstyrelsen måste ha fått Ert brev inom tre veckor från den dag Ni fick beslutet, annars kan Ert överklagande inte tas upp.

Om något är oklart, så ring eller skriv till länsstyrelsen.